

IN MEMORIAM

PETR RŮŽIČKA
(1954–2023)

Průzkumy stavebních památek jsou založeny na spolupráci mnoha oborů. Své místo zde mají také tradiční řemesla, a zejména experimenty ověřující řemeslné a technologické postupy, které jsou dnes zapomenuty, ale na stavbách se s jejich stopami běžně setkáváme. Tento přístup je tím důležitější, čím více běžná řemeslná praxe tradiční postupy opouští a zapomíná.

Vůdčí osobností znovuoobjevování tradičního tesařství se v Čechách stal v 90. letech Petr Růžička. Absolvoval truhlářský obor na Střední uměleckoprůmyslové škole v Praze na Žižkově a chtěl se stát architektem. Z kádrových důvodů však nebyl přijat na vysokou školu. Pracoval tedy nějakou dobu v projekci, odkud však brzy odešel a věnoval se práci s mládeží, vodním sportům a horolezectví.

Díky kvalifikaci pro výškové práce a truhlářskému vzdělání se v roce 1990 dostal k práci na opravě věže kostela ve Volenicích u Strakonice, kde strávil půl roku ve výšce nad krajinou. Později říkal, že tato zakázka byla pro něj iniciační. Intenzivní zážitek jej vedl k rozhodnutí věnovat se nadále tesařině. Následující zakázka na věži farního kostela ve Slavonicích byla pro jeho další dráhu ještě důležitější. Poprvé se zde setkal se středověkou krovovou konstrukcí a při opravě krovu na věži narazil na limity moderních nástrojů, když stanul před problémem výroby kónické osmiboké hrotnice. Dospěl k závěru, že nejsnazší bude zopakovat původní technologický postup a začal pátrat po tesaři, který by s tradičním tesáním měl ještě zkušenosti. Seznámil se také s Jiřím Škabradou a Jiřím Bláhou, s nimiž začal rozvíjet systematické poznávání a dokumentaci historických krovů. Třetím stupněm na cestě k projektům, díky kterým se stal v dalších letech všeobecně známým, bylo setkání s archeologem Bohumírem Dragounem. Společně začali při stavbě roubené polozemnice v archeoskanzenu Villa Nova v Uhřínově experimentovat s replikami středověkých tesařských seker, což Petra přivedlo ke sledování stop po sekerách na povrchu dřevěných prvků, které postupně rozvedl do komplexní metodiky traseologie tesařských nástrojů. Záhy pak došlo ještě k dalšímu osudovému setkání, když se při opravě dřevěných konstrukcí hradu Karlštejna poznal se statikem Vitem Mlázovským. V krátké době se z nich stal nerozlučný tvůrčí tandem. Společně byli apoštoly celodřevěných spojů pro opravy historických tesařských prvků, rozvíjeli ale i netradiční konstrukční řešení, u kterých navíc nebyla opomíjena ani estetická hodnota. Stavebních akcí, které spolu realizovali, byl bezpočet, hlavní linií společného konání se ale stal užitý experiment. Jestliže práce historickými nástroji a výroba materiálu tesáním či ručním řezáním se staly samozřejmými, začaly se do středu jejich zájmu dostávat další aspekty historického stavitelství jako jsou projekční metody nebo

staveništní provoz a manipulace s materiálem. První akcí, kde se tato témata protnula, byla stavba dřevěného mostu na hradě Krakovci. Již návrh byl veden snahou aplikovat středověký způsob konstrukčního uvažování. Vlastní výroba probíhala veřejně na nádvoří hradu Křivoklátu a byla prováděna důsledně středověkou technikou tzv. nízké práce. Při montáži konstrukce na Krakovci pak byl poprvé využit jednoduchý dřevěný jeřáb, neboť využití moderních zdvihacích prostředků by bylo komplikované a neúměrně nákladné.

Téma historických stavebních strojů se následně stalo ústředním. V dalších letech vyrobil Petr se svými tovaryši velký klecový jeřáb z doby Václava IV., jenž byl užit při opravách hradů Točnicka a Kostí. Vzápětí vznikla jeho variace pro experimentální stavbu hradu Guédelon v Burgundsku. Menší portálový jeřáb vyrobili pro osazení soch na Staroměstskou mosteckou věž. Následoval další experiment, výroba dřevěného beranidla pro pilotáž při opravě náhonu Dolského mlýna v Českosaském Švýcarsku. Přeprava nadměrných břemen pomocí dřevěných vrátků byla logickým pokračováním na vytčené cestě. Využity byly při opravě zvonové stolice na Bílé věži v Hradci Králové nebo při zvedání zvonů na Sázavě a v Kutné Hoře. Symbolickým zlatým hřebem se pak stala Petrova poslední velká akce, jíž byla výstavba spirálového lešení a velkého portálového jeřábu podle Filippa Brunelleschiho na věži Jakobínce v Rožmberku nad Vltavou. Komorní charakter měla oproti tomu dostavba věže na tvrzi v Tiché u Dolního Dvořiště, kde si Petr v praxi ověřil způsob vztyčování krovu ve výšce bez lešení. Svými experimenty Petr znovu a znovu dokazoval praktickou využitelnost historických technik při obnově staveb. Jak sám rád zdůrazňoval, byly zvolené postupy většinou i finančně výhodnější než využití těžké a drahé moderní techniky.

Kromě vzkříšení vlastního řemesla se Petr od počátku snažil také o oživení tradičního způsobu výchovy následovníků. Zastával názor, že řemeslo, vyžadující rozvíjení praktického rozumu, se nelze naučit v dnešním školském systému, ale pouze v rámci reálných stavebních akcí, tradičním tovaryšským způsobem. Při výchově následníků zužitkoval své dřívější zkušenosti z práce s mládeží. Za posledních 20 let se mu podařilo vyučit dvě generace mladých tesařů.

Řadu let se Petr věnoval problematice ideálních poměrů a jejich promítání do struktury historických staveb. Tak jako u řemeslných postupů snažil se o pochopení a oživení ideového a prostorového uvažování středověkých stavitelů. Opíral se při tom o hluboké znalosti eukleidovské geometrie a starověké filosofie. Své kružnicové konstrukce, vycházející z vyššího geometrického řádu, užíval též při navrhování replik středověkých strojů. Vyrýsování kružnicové sítě na tesařské podlaže prezentoval na počátku stavby prvního klecového jeřábu na Pražském hradě, ale i při dalších příležitostech. V průběhu doby se nořil do této problematiky stále hlouběji a stala se i předmětem připravovaného grantového projektu ve spolupráci s ÚTAM AV ČR, NPÚ a Fakulty stavební ČVUT.

V posledních letech přesunul své aktivity do západních Čech, zejména do Chebu, kam se přestěhoval. Podílel se na prezentaci tamního souboru středověkých krovů a na přípravě tesařské huti. Pro Centrum stavitelského dědictví NTM v Plasích vytvořil expozici středověkých stavebních strojů.

Petrova energie, erudice a v jistém smyslu umanutost umožňovaly při prosazování vizí překonávat překážky, o které ve zbyrokratizovaném systému památkové péče nikdy nebyla nouze. Měl dar nadchnout pro své experimenty i původně skeptické lidi na rozhodujících místech. Za prošlapání této cesty a zvýšení požadovaných řemeslných standardů při obnově památek mu nemůžeme být nikdy dost vděční.

Na konci května tohoto roku nás pan Mistr opustil. Udělal ale všechno pro to, abychom mohli v jeho šlépějích pokračovat a tradiční tesařinu dále rozvíjet.

Jan Veselý